प्रतिग्रहात् । मनो दग्धं परस्त्रीभिः कथं सिद्धिर्वरानने" तन्त्र०। तद्भोजने प्रतिप्रसवो यथा "गुर्वन्नं मातुलान्नं वा श्वशुरान्नं तथैव च । पितुः पुत्रस्य चैवान्नं न परान्नमिति स्मृतिः" एकादशीत० ।

पराप त्रि० परागता आपोयतः अच्समा० वा अतईत्त्वम् । परागतजलापादने । पक्षे ईत्त्वे परेप तत्रार्थे ।

परापर न० परमापिपर्त्ति आ+पृ–अच् । १परूषके भावप्र० २देवतारूपे गुरुभेदे परात्पर इत्यत्र पाठान्तरम् । परमेष्ठिन्शब्दे दृश्यम् । परश्च अपरश्च द्वन्द्वः । ३परत्वापरत्वयुक्ते तस्य भावः त्व परापरत्व तद्भावे न० "परापरत्वधीहेतुरेका नित्या दिगुच्यते" भाषा० ।

परापुर् स्त्री परा स्थूलाः पुः समासान्तविधेरनित्यत्वात् न समान्तः । स्थूलदेहे यजु० २।३०।

पराभव पु०परा+भू–अप् । १तिरस्कारे २अभिभवे ३विनाशे च मेदि० । आर्षे तु ऋदोरपं बाधित्वा क्वचित् घञ् । पराभाव तत्रार्थे भा०भी० ४३अ० उदा०।

पराभिक्ष पु० परमाभिक्षते आ+भिक्ष–अच् उप०स०। परस्य गृहे भिक्षाया ईषत्कारके वानप्रस्थभेदे "अश्मकुट्टाशनाः केचित् पराभिक्षास्तथापरे" हरिवं०२६८अ० ।

परामर्श पु० परा+मृश–भावे घञ् । १युक्तौ २विवेचने ३न्यायोक्ते अनुमितिकारणे ज्ञानभेदे यथोक्तं "व्याप्तस्य पक्षधर्मत्वधीः परामर्श उच्यते" भाषा० "व्याप्तस्य पक्षधर्मत्वधीरिति । व्याप्तिविशिष्टस्य पक्षेण सह वैशिष्ट्यावगाहिज्ञानमनुमितिजनकम् । तच्च व्याप्यः पक्षे इति ज्ञानम् । पक्षो व्याप्यवानिति वा । अनुमितिस्तु पक्षे व्याप्य इति ज्ञानात् पक्षे साध्यम् इत्याकारिका । पक्षो व्याप्यवानिति ज्ञानात् पक्षः साध्यवानित्याकारिका । द्विविधादपि परामर्शात् पक्षः साध्यवानित्येवानुमितिरित्यन्ये । ननु वह्निव्याप्यधूमवान् पर्वत इति ज्ञानं विनापि यत्र पर्वतो धूमवानिति प्रत्यक्षं ततो धूमो वह्निव्याप्य इति स्मरणं भवति तत्र ज्ञानद्वयादनुमितिदर्शनात् व्याप्तिविशिष्टवैशिष्ट्यावगाहिज्ञान सर्वत्र न कारणं किन्तु व्याप्यतावच्छेदकप्रकारकपक्षधर्मताज्ञानत्वेन कारणत्वम् आवश्यकत्वात् । विशिष्टवैशिष्ट्यज्ञानकल्पने गौरवाच्चेति चेन्न व्याप्यतावच्छेदकाज्ञानेऽपि वह्निव्याप्यवानिति ज्ञानादनुमित्युत्पत्तेः । लाघवाच्च व्याप्तिप्रकारकपक्षधर्मताज्ञानत्वेनैव कारणत्वम् । किञ्च धूमवान् पर्वत इति ज्ञानादनुमित्यापत्तिः व्याप्यतावच्छेदकीभूतधूमत्वप्रकारकधर्मताज्ञानस्य सत्त्वात् । न च तदानीं गृह्यमाणव्याप्यतावच्छेदकप्रकारकपक्षधर्मताज्ञानस्य हेतुत्वमिति वाच्यम् । चैत्रस्य व्याप्तिग्रहे मैत्रस्य पक्षधर्मताज्ञानादनुमितिः स्यादिति । यदि तु तत्पुरुषीयगृह्यमाणव्याप्यतावच्छेदकप्रकारकतत्पुरुषीयपक्षधर्मताज्ञानं तत्पुरुषीयानुमितौ हेतुरुच्यते तदा अनन्तकार्यकारणभावः । मन्मते तु समवायेन व्याप्तिप्रकारकपक्षधर्मताज्ञानं समवायेनानुमितिं जनयतीत्यतो नानन्तकार्यकारणभावः । यदि तु व्याप्तिप्रकारकं ज्ञानं पक्षधर्मताज्ञानञ्च स्वतन्त्रं कारणमित्युच्यते तदा कार्यकारणभावद्वयं वह्निव्याप्यो धूम आलोकवान् पर्वत इति ज्ञानादप्यनुमितिः स्यादिति । इत्थञ्च यत्र ज्ञानद्वयं तत्रापि विशिष्टज्ञानं कल्पनीयम् फलमुखगौरवस्यादोषत्वात्" सि०मुक्ता० । परामर्शस्तु अनुमितौ करणं व्याप्तिज्ञानरूपकरणजन्यत्वात् अनुमितिहेतुत्वाच्च यथोक्तं "व्यापारस्तु परामर्शः करणं व्याप्तिधीर्भवेत्" भाषा० "अनुमायाम् अनुमितौ व्याप्तिज्ञानं करणम् परामर्शो व्यापारः । तथा हि येन पुरुषेण महानसादौ धूमे वह्नेर्व्याप्तिर्गृहीता पश्चात् स एव पुरुषः क्वचित् पर्वतादौ अविच्छिन्नमूलां धूमलेखां पश्यति तदनन्तरं धूमो वह्निव्याप्य इत्येवं रूपं व्याप्तिस्मरणं भवति । तस्माच्च वह्निव्याप्यधूमवानयमिति ज्ञानं भवति स एव परामर्श इत्युच्यते । तदनन्तरं पर्वतोऽयं वह्निमानिति ज्ञानं जायते । तदेवानुमितिः" सि०मुक्ता०। तत्र विवेचनं च युक्त्या श्रुतार्थावधारणम् "नोपदेशश्रवणेपि कृतकृत्यता परामर्शादृते विरोचनवत्" सां०सू० "परामर्शो गुरुवाक्यतात्पर्य्यनिर्णायको विचारः" भा० ।

परामृत न० परममृतं यस्मात् । मेघादिवर्षणे त्रिका० ।

परामृष्ट त्रि० परा+मृश–क्त । १संबद्धे "क्लेशकर्मविपाकाशयैरपरामृष्टः पुरुषविशेष ईश्वरः" पात०सू०। २कृतपरामर्शे यस्य वाक्यस्य तात्पर्य्यावधारणं कृतम् तस्मिन् वाक्ये । साध्यव्याप्यतया हेतुमत्त्वेन ज्ञाते ३पक्षे च ।

परायण न० परमयनं णत्वम् । १अत्यन्तासक्ता २उत्तमाश्रये च ६ब० । ३अव्यासक्ते यथा धर्मपरायणः धर्म अत्यन्तासक्तः । ४तत्परे ५अभीष्टे च त्रि० मेदि० –परममुत्कृष्टं पुनरावृत्तिरहितं स्थानमस्य । ६विष्णौ पु० "निष्ठा शान्तिः परायणः" विष्णुसं० ।

परायति स्त्री परा+अय–गतौ वा० अति । प्रत्यग्गन्तरि